

8.Sınıf TC İnkılap Tarihi Konu Özetleri

7.Ünite : Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası
5.Bölüm : Türkiye'nin Çok Partili Hayata Geçişi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok ülkede çok partili sisteme geçilmeye başlandı. Çok partili yaşama geçiş çalışmaları cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda iki defa denenmiş ama uygulanamamıştı. II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan olumsuzluklar, ülkemizde çok partili bir yaşamın gerekliliğini ortaya koydu. Siyasi hayatta atılacak bu adım ile cumhuriyetin temel ilkesi olan ulusal egemenlik anlayışı pekişmiş olacaktı.

Türkiye, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kurucu üyeleri arasında yer almak istiyordu. Bu teşkilat katılacak üyelere ülkelerinde çok partili demokratik yaşama geçmiş olmalarını bekliyordu. Bu durum ülkemizde siyasi yaşamın canlanmasını sağladı. Atatürk döneminde iki defa denenmiş çok partili yaşama geçiş, günün koşulları uygun olmadığı için bir daha denenmemiştir. II. Dünya Savaşı sırasında ülke içerisinde yaşanan sorunların çözümünde tek parti yönetimi sıkıntılar yaşadı. Savaş sonrası, dünya devletleri hızlı bir demokratikleşme süreci başlattılar. Çünkü tek parti yönetimlerinin neden olduğu bir dünya savaşı daha yaşamak istemiyorlardı. Bu nedenle, dünya barışını sağlamak için kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı, kendine üye olan ülkelerin tek parti yönetimlerinden vazgeçerek çok partili demokratik yönetimlere geçmeleri yönünde çağrıda bulundu. Türkiye de bu çağrıya uyarak ülkede çok partili yaşama geçiş için çalışmalar başlattı.

7 Haziran 1945'te CHP içinde yer alan bir grup milletvekili Meclis Grup Başkanlığına önerge vererek çok partili yaşama geçilmesini istediler. TBMM'nin açılış konuşmasında Cumhurbaşkanı İnönü, bir muhalefet partisinin eksikliğini dile getirerek çok partili sisteme geçilmesine destek verdiğini belirtti. 27 Ekim 1945 tarihinde Nuri Demirağ tarafından açılan Milli Kalkınma Partisi Türkiye'nin çok partili yaşama geçiş aşamasında ilk muhalefet partisi oldu. 1946 yılında ise Demokrat Parti kuruldu. Demokrat Parti 1946 seçimlerinde Meclise girdi. Türkiye tarihinde açık oy, gizli sayım yöntemi, ilk kez bu seçimde kullanıldı. Kurulan Demokrat Parti, kısa bir zaman içerisinde çok partili hayatta yerini alarak kuvvetli bir muhalefet partisi hâline geldi.

Demokrat Partinin Kurulması (7 Ocak 1946)

29 Mayıs 1945 tarihinde, TBMM'de hükûmetin güven oylaması sırasında aralarında Celal Bayar ve Adnan Menderes'in de bulunduğu bazı milletvekilleri hükûmete güvenoyu vermediler. Böylece TBMM'de bir muhalefet hareketi başlamış oldu. Bu durum sonrasında, parti içinde özgür bir tartışma ortamı oluşmasını isteyen Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan, **Dörtlü Takrir** olarak bilinen önergeyi Meclise sundular. Önergede, ülke ve parti yönetiminde liberal düzenlemeler yapılması isteniyordu.

Dörtlü Takrir'in sunulduğu günlerde TBMM'de Çiftçiye Topraklandırma Kanunu görüşülüyordu. Kanununun 17. maddesi tartışmalara neden olmuştu. Maddeye, Aydın milletvekili Adnan Menderes muhalefet ettiğini açıkladı. Ama buna rağmen Kanun kabul edildi. CHP grubu, Dörtlü Takrir'i reddettiğini açıklayarak Adnan Menderes ve Fuad Köprülü'yü 21 Eylül 1945 tarihinde partiden ihraç etti. Celal Bayar da buna tepki göstererek milletvekilliğinden istifa etti.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, muhalif bir partinin ihtiyaç olduğunu belirterek muhalif gruptan yeni bir parti kurmalarını istedi. Böylece yeni partinin kurulmasının yolu açılmış oldu. Dörtlü Takrir'e imza atan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan, 7 Ocak 1946'da Demokrat Partiyi (DP) kurdular. Parti genel başkanlığına Celal Bayar seçildi.

Demokrat Partinin kurulması ile çok partili yaşama geçiş, Atatürk Dönemi'nden sonra ülkede ilk kez deneniyordu. II. Dünya Savaşı sonrasında şekillenen dünyada artık tek partilerin yerini çok partili demokratik yönetimler alıyordu. Demokrat Partinin kurulması ile birlikte Türkiye de çok partili yaşamın ilk adımları atılmış oldu.

Yeni kurulan Demokrat Parti ve diğer siyasi partiler ile iktidar partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi, 1946 yılında yapılacak olan seçimlere birlikte katılmışlardı. Türk toplumu, daha önce görmediği türden bir seçimle karşı karşıya kalmıştı. Türkiye, uzun süredir yaşanmayan seçim konuşmalarına ve siyasi parti mitinglerine şahit oldu. Bu seçim, Türk siyasi hayatında yeni bir dönemin başladığını göstermektedir. Türk siyasi tarihinde ilk defa 1946 seçimlerinde açık oy, gizli sayım yöntemi kullanıldı. Seçimler sonucunda Demokrat Parti 1946 tarihinde Meclise girmeyi başardı.